

Streszczenie

Praca przedstawia wyniki badań nad przestrzenią i grupą pełnoprawnych mieszkańców Starej Warszawy od schyłku XV w. do 1569 r. Podstawę źródłową analiz stanowi zespół wszystkich zachowanych źródeł miejskich z tego okresu, w tym przede wszystkim księgi ławnicze i radzieckie oraz *album civium*. W oparciu o te materiały przeprowadzono badania prozopograficzne nad obywatelami miasta, a także odtworzono układy sąsiedzkie dla poszczególnych ulic. W dalszej kolejności analizy te pozwoliły na opracowanie trzech dużych zagadnień. W pierwszej części pracy przedstawiono wyniki badań nad rozwojem i przekształceniami przestrzeni miejskiej, a więc obszaru objętego jurysdykcją władz Starej Warszawy. Omówiono kolejno: proces kształtowania się granic tego terytorium i jego przekształceń funkcjonalnych w czasie – od założenia miasta do początków badanego okresu; rozwój miejskiej onomastyki, zróżnicowanie przestrzeni prywatnej i kwestię społecznej waloryzacji przestrzeni. W drugiej części pracy przedstawiono wyniki badań o charakterze socjotopograficznym. W tym miejscu skoncentrowano się na dwóch zagadnieniach. Odtworzenie struktury zawodowej – wraz ze wspomnianymi wcześniej rekonstrukcjami ciągów sąsiedzkich – pozwoliło szczegółowo omówić kwestię rozmieszczenia w przestrzeni miasta przedstawicieli poszczególnych profesji. Następnie podjęto próbę odczytania – właśnie w oparciu o położenie siedzib tych osób – hierarchii zamożności występujących w mieście grup zawodowych. W trzeciej części pracy ukazano charakterystykę grupy nowych obywateli miasta. W poświęconych im analizach wyróżnić można cztery główne wątki. Pierwszy to kwestia dynamiki tego procesu, a więc relacji pomiędzy trendami zaobserwowanymi w wahaniach rocznej liczby wpisów do *album civium* i znanymi wydarzeniami z życia miasta. Drugi to problem pochodzenia nowych obywateli: w tym wypadku starano się przedstawić go zarówno za pomocą rozmaitych parametrów (na przykład mediany odległości), jak i poddać analizom przestrzennym. Trzeci to zagadnienie zróżnicowania zawodowego tej grupy osób oraz relacji pomiędzy wykonywanymi zawodami i pochodzeniem. Wreszcie czwarty wątek wiązał się z – rzadko podejmowanym we wcześniejszych badaniach – zagadnieniem rozmieszczenia posesji należących do nowych obywateli miasta w przestrzeni wybranego przez nich ośrodka.

Przedstawione ustalenia na temat przestrzeni miasta korygują szereg omyłek, pojawiających się we wcześniejszej literaturze, związanych z błędnym łączeniem nazw stosowanych w XV–XVI w. z konkretnymi ulicami. Pokazują one również kilka mechanizmów, które wpływały na proces kształtowania się systemu nazw ulic. W zakresie

badań socjotopograficznych główne wnioski wiążą się z zanegowaniem tezy, obecnej we wcześniejszych opracowaniach, o niewystępowaniu w Starej Warszawie wyraźnych obszarów koncentracji przedstawicieli określonych rzemiosł. W przypadku analiz poświęconych napływowi do miasta nowych obywateli najważniejsze wydają się ustalenia na temat rozmieszczenia ich posesji w przestrzeni miasta. Nieruchomości te rozproszone były dość równomiernie po całym terytorium, a na możliwość nabycia takiego obiektu nie wpływały w wyraźny sposób ani różnice w pochodzeniu, ani w wykonywanym zawodzie, choć czynniki te – w oczywisty sposób – wyznaczały w dużym stopniu samo miejsce zamieszkania.